

Egyházfőtanácsi gyűlés.

(Aug. 29. 30. 31.)

I. Ferencz József püspök megnyitó beszéde.

Méltóságos és Főtisztelendő Egyházi Főtanács!

Hálával eltelve lelkemben az isteni Gondviselés iránt, hogy áldó kezét e lefolyt egyházi évben is egyházunk felett tartva, az ő segédelmével annak előmenetelét munkálynk megengedte, az atyafiságos szeretet melegével üdvözlöm jelen egyházi főtanácsunknak egybegyült tagjait s megnyitó beszédemet azzal kezdem, a mivel a mult évit végeztem volt, a „Ne temere“ czim alatt ismeretes pápai decretummal. Csakhogy most úgy beszélhetek arról, mint egy fejünk felett tovatűnt sötét fellegről, mely pusztító villámokat rejtett magában, de szerencsére elvonult a nélkül, hogy viharban tört volna ki. Mert a mint méltóztatnak tudni, a pápa ezt a decretumát a róm. kath. püspökség közbenjárására visszavonta. Tisztelet érette a főpapságnak. De remélem, hogy ez érdemből semmit sem vonok le azzal, ha azon meggyőződésemnek adok kifejezést, hogy ezen hazafias munkásságban nagy segítségére volt az az általános felháborodás is, mely e decretum iránt országszerte nyilvánult.

Sajnos azonban, ezzel még nincs vége annak a veszedelemnek, a mely a Ne temere-vel fenyegetett. Szerintem még a pápának a róm. kath. főpapság közbenjárására tett engedményét sem lehet egészen a decretum visszavonásának tekinteni. Csak olyan megkerülése ez annak, a mennyiben tekintettel a fennforgó kivételes körülményekre, helyet adott a főpapság azon kérelmének, hogy a „Provida“ szóval kezdődő s eredetileg csakis Németországnak szóló pápai constitutio Magyarországra is kiterjesztessék s egyúttal kijelentette, hogy mindazokat a vegyes házasságokat, a melyek Magyarországon a Ne temere életbe léptetése óta e czimen érvénytelenül köttettek, érvényeseknek

nyilvánítja. Én részemről ez engedelményben is sérelmet látok a vallásügyenlőséget biztosító országos törvény s a házasságkötéseknek ugyancsak országos törvény által történt rendezése szempontjából. Hiszen egy országos törvényhez, úgy gondolom, nem szükséges pápai engedelmény. De a mi most megdöbbenőbb lehet a decretumnál is, ez az az instructio, a melyet a róm. kath. püspöki kar a vegyes házasságok érvényét elismerő pápai decretum végrehajtása tárgyában a klerushoz kiadott s a mely nem éri be azzal, hogy a róm. kath. lelkészeket arra hívja fel, a mit eddig is gyakoroltak, hogy hiveiket, a mennyire csak lehet, a vegyes házasságoktól visszaretentsék s az ilyen házasságokat minden alkalmas eszközzel megakadályozni igyekezzenek, ha pedig ezt el nem érhetnék, akkor minden erővel azon legyenek, hogy mindkét nemű gyermekeiknek a kath. vallásban való nevelése biztosítsék. Ennyivel, mondom, be nem érve, a róm. kath. püspöki kar tovább megy s instructiojában szösz szerint ezeket mondja: „A mi pedig azokat illeti, a kik a megkivánt biztosítékok megadása és az egyház engedélyének kieszközlése nélkül kötnek vegyes házasságot, különös gondjaitokba ajánljuk őket. Semmi fáradságot nem sajnálva arra törekedjétek, hogy buzgólkodástokkal, eszélyességtelkekkel és leleményességtelkekkel — ismétlem — *eszélyességtelkekkel és leleményességtelkekkel* — az ily eltévedt juhokat jobb meggyőződésre vezessétek. Azokat a katolikusokat, a kik tiltott módon és meggondolatlanul ilyen házasságra lépnek, alkalmas időben intsétek, hogy bűnbánatra indítatva, a magukra és származandó gyermekeikre vont lelki veszedelmet elhárítani törekedjenek, főként pedig, hogy gyermekeiknek katolikus neveltetéséről lehetőleg gondoskodjanak. Mert, bár a polgári törvények és főként az iskolai szabályzatok az ilyen gyermekek katolikus neveltetését nehézzé teszik is, de hogy nem teszik lehetetlenné, a mindennapi tapasztalat eléggé bizonyítja. A mennyiben pedig az ilyen katolikusok bűneiket meg nem bánnák és azokat, a miket az egyház, a mikor a vegyes házasságokat megengedi, el nem mulaszt megkivánni, teljesíteni nem volnának hajlandók, az ilyenek kétségtelenül teljességgel méltatlanokká teszik magukat a feloldozásra“.

Hát ez, Mélt. és Főt. egyházi főtanács, egy kicsit talán mégis sok. Hiszen ez az instructio, szerintem, még több veszélyt rejt magában, mint a mennyit a „Ne temere“ rejtett. Mily szép

lenne, ha most az alsó klerus fordulna főpapságához azzal a kéréssel, hogy ne kívánja tőle az instructioban foglalt rendelkezések végrehajtását. Mert, ha ezeket a rendelkezéseket teljesítik, akkor, méltán ellenük fordul az egész közvélemény, mint a felekezeti béke megrontói s a családi élet boldogságának megzavarói ellen. Hogyan?! Hát a reversalissal sem éri be a római egyház? s azokat a vegyes házasságban élő róm. katolikusokat, a kik reversalist nem adnak, még a bűnbocsánatban sem részesíti, ha gyermekeiket még az országos törvény kijátszásával is a katolikus vallásban nem neveltetik?! Vajjon mit mondana erre a Krisztus, a kit pedig szeretnének egészen maguknak foglalni le, de a ki még az igazán bűnbeesett asszonynak is megbocsátott? S én szeretem hinni, hogy a római klerus a maga egészében nem is fogja a püspöki kar instructioját fölébe helyezni a Krisztus tanításainak. Hazafiságukat is többre becsülöm. Következőleg a felekezeti békét s ezzel hazánkat az instructioból fenyegető veszélyt is majd csak elhárítja fejünk felől az isteni Gondviselés. Mindazáltal nem mulaszthatom el én is figyelmeztetni lelkészeinket, hogy legyenek résen, ne hunyják be szemüket, hanem kísérik figyelemmel a római klerusnak adott utasítások eredményét. Azt nem mondom, hogy igyekezzenek a szeget szeggel verni vissza, de ne is dugják össze a kezüket s a hol a szükség parancsolja, legyenek készen a küzdelemre is egyházunk érdekeinek megvédésében, Isten országának, mely az igazságban áll, terjesztésére.

Nem szívesen terjeszkedtem ki ezekre ennyire, de mulasztásnak tartottam volna elhallgatni, a miket mondtam. Örvendek azonban, hogy ezeknél kedvesebb dolgokról is szólhatok. Ide tartozik mindenesetre az, hogy a mi mult évi főtanácsunk alkalmával csak reményként állt lelkünkben, az 1848. évi XX. t.-cz. alapján a törvényhozás egyházunk részére is 120.000 kor. évi államsegélyt szavazott meg s azt a Nmgs. vallás- és közoktatásügyi Miniszter úr a f. évre ki is utalta. Nem tagadom, hogy felterjesztéseink után, a melyekben egyházunk szükségleteit kimutattuk, többre is számíthattunk volna. De a mellett, hogy gondolatom szerint, ezzel még nincs elzárva az útja annak, hogy az állam e czímen az egyházakat s így a mi egyházunkat is idővel további segélyben részesítse, tekintettel különösen arra, hogy megelőzőleg élvezett egyházi állmsegélyünk alig

2 évvel ezelőtt 42 ezer koronáról 100 ezer koronára emeltetett, a mi tudomásom szerint is tényleg befolyt a szóban levő 120.000 korona segélyösszeg megállapítására, azzal mégis meg lehetünk elégedve, sőt hálás köszönettel tartozunk azért úgy a törvényhozásnak, mint az az iránt előterjesztést tett vallás- és közoktatásügyi Miniszter, Gróf Apponyi Albert úr önnagyméltóságának, annyival inkább, mert a mi egyházunk mindez ideig még nem kényeztetett el annyira, hogy az állammal szemben túlzott követeléseket engedhessen meg magának. Ezen 120.000 korona felhasználására nézve az E. K. Tanács egy javaslatot készített, mely a főtanács eleibe fog terjesztetni s tekintettel arra, hogy azt a javaslatot az E. K. Tanács a legnagyobb körültekintéssel és megfontolással készítette, remélem, hogy azt minden lényegesebb változtatás nélkül, sőt talán a maga teljességében elfogadja az egyházi főtanács is. Lehet, hogy ez a javaslat nem fog kielégíteni minden helyi és személyi érdeket, de erre aztán nem tudom, hogy a mai felesigázott igények mellett hány 100.000-re lenne még szükségünk. Részemről nem tudok elég hálát adni Istennek, hogy megértem azt az időt, midőn ezzel az államsegélyvel egyházunknak sok oly szükségét, a mit régóta érzünk, legalább enyhíthetjük s ha mérsékelni tudjuk vágyainkat és igényeinket, ha nemcsak a márt nézzük, hanem a holnapra is gondolunk, akkor soha több bizalommal nem lehattünk egyházunk jövője iránt, mint most.

Az államsegélyvel most már komolyan foglalkozhatunk papnevelő-intézetünk fejlesztésével is, a minek szükségét régóta érezzük. Nem egyszer történt ez iránt felszólalás is. De a legékebb szónoklatokkal sem sokra megyünk semmiben, ha nincs meg az ahoz megkívántató erő — a pénz. A tudományt sem adják ma ingyen. Sőt sajnós, de mint minden egyébnek, úgy ennek is az ára felemelkedett. Mindazáltal, a mint mondtam, az államsegélyvel most már komolyan foglalkozhatunk papnevelő-intézetünk fejlesztésével, magasabb színvonalra emelésével, a mint ezt ezen intézetnek s ezzel egyszersmind egyházunknak érdeke megkívánja. Ehez képest az E. K. Tanács, figyelembe véve az egyházkörökből ez iránt beérkezett véleményeket is, egy javaslatot is készített, mely jelen főtanácsunkon tárgyalás alá fog kerülni. Lehet, hogy ez sem fog mindenkit kielégíteni, hogy lesznek, a kik még többre számítottak és többre is vágyakoz-

nának. Szerintem pedig, ha csak ezen javaslat szerint rendezhetjük is be papnevelő-intézetünket, oly nagy lépést teszünk annak fejlesztése érdekében, a minőre egy pár évvel ezelőtt sem gondolhattunk. Igen természetes azonban, hogy ez a javaslat is egymagában nem sokat fog érni. Egy ügyet sem pusztán a rendszabályok, a programmok visznek előre, hanem az emberek, kik annak szolgálatában állanak s azért mindent megtesznek. Azt a célt is, a mit az illető javaslattal elérni óhajtunk, papnevelő-intézetünk magasabb színvonalra emelését csak úgy érjük el, ha azok, a kik most és a jövőben is szolgálatában lesznek, teljesen átadják magukat a munkának, mely elhivatásuknál fogva a mellett reájuk vár s erejüket és tehetségüket nem forgácsolják el, hanem amaz egy szükséges dologra irányítják, a mely reájuk bízatik; — mindezt a legnagyobb bizalommal remélve, el is várja mindenkor egyházunk.

Birtokaink kezelésének ügye jelen főtanácsunknak is egyik legnehezebb és legfontosabb kérdése lesz. Nem terjeszkedem ki a mult évi főtanácsnak ez iránt hozott határozatára, valamint az E. K. Tanácsnak e határozat értelmében tett intézkedéseire és eljárására; mert ezek mind az ügy tárgyalására tartoznak s annak rendjén elő is fognak terjesztetni. Csak annyit kívánok tájékoztatásul előre bocsátani, hogy az E. K. Tanács csaknem egyhangulag hozott határozatával birtokainknak haszonbérben leendő kezelését javasolja. Tehát jóformán ismét csak ott vagyunk, a hol mult évi főtanácsunk alkalmával voltunk, hogy mérlegelnünk kell a házi kezelés és a bérleti rendszer előnyeit és hátrányait, hogy ahoz képest dülőre jusson már ez a kérdés. Egyiknek, mint a másiknak lesznek szószólói s erre szükség is van. Mert csak az ellentétek szembeállításával tűnik ki a jó felett is a jobb. Pedig nekünk egyházunk érdekében e kérdésnél is a legjobbat kell keresnünk s a lehetőleg meg is találunk. A legjobbat keresésénél azonban vezessen mindnyájunkat a nyugodt megfontolás; mert a lázas szenvedély és az egyoldalú elfogultság különben sem jó tanácsadók.

A tárgysorozatban még több különös fontossággal bíró tárgyra mutathatnék rá, de tekintettel az idővel való gazdálkodásra, az E. K. Tanácsnak csak azt a javaslatát kívánom még kiemelni, a mely szervezeti törvényünknek egyházi tanácsosok választására vonatkozó rendelkezésének módosítását fog-

lalja magában. E javaslat ezélja az, hogy mivel szervezeti törvényünk szerint annak megállítása óta világi részről alig tudtunk évenként egy-két egyházi tanácsost választani; holott évről-évre jelentékevényen szaporodnak egyházunknak olyan világi tagjai, a kik állásuknál szintúgy, mint értelmiségüknel fogva, méltán igényt tarhatuának az egyházi tanácsosságra, de nekünk is szükségünk van reájuk, hogy tanácskozásainkban részt vegyeneek s egyházunk ügyei iránti érdeklődésüket ez által is fokozzuk, e régóta érzett bajt a szervezeti törvény vonatkozó rendelkezésének módosításával a lehetőleg enyhítsük. Nem kétlem, hogy a javaslat tárgyalása rendjén a szervezeti törvénynek ajánlott módosítása köztetszéssel fog találkozni.

Ezek után tanácskozásainkhoz arra jogositott atyámfiak kitartását, türelmét s felszólalásaikban egymás véleményének tiszteletben tartását és tárgyilagos nyugalmat, Istentől pedig az ő segedelmét és jóra vezérlő szent lelkét kérve, jelen főtanácsik gyűlésünket megnyitottnak nyilvánitom.

II. Püspöki jelentés.

Méltóságos és Főtisztelendő Egyházi Főtanács!

Évi jelentésemet, mely Isten kegyelméből a 33-dik, van szerencsém a következőkben tenni meg:

1. Belső embereink változását illetőleg mindenek előtt örömmel jelentem, hogy mult évi főtanácsunk Fűzesgyarmat és Petrozsény központtal két körlelkészet felállítását határozván el s az E. K. Tanács azokat ajánlatomra szervezvén, Fűzesgyarmatra Kiss Sándor lelkészjelöltet, Petrozsénybe Kiss Károly polgárdii lelkészt rendeltem ki. E lelkészi állásokkal eddigi 111 lelkészi állásunk 113-ra emelkedett.

Lelkészeknek rendeltettek még: Kisgyörgy Imre lelkészjelölt Magyarzsákodra; Bartók Géza ugyancsak 1. jelölt Polgárdiba; kántortanítóknak: Kendi István okl. tanítójelölt Haranglábra, Oláh Antal okl. tan. jelölt ideiglenesen Fűzesgyarmatra, Pálffy Géza okl. tan. jelölt Hetesre, egyszersmind lévitának is; kántoroknak: Pál Mihály áll. isk. tanító Kolozsra, Asztalos Ferencz áll. isk. tanító Medesérre, Kiss Károly áll. isk. tanító Vargyasra; tanítóknak: Kádár Balázs hetesi kántor-tanító az alamori „László“ tanyára, mely állás a Vallás- és Közoktatásügyi Miniszter urnak e célra kilátásba helyezett évi 900 korona államsegélyvel szervezett új állás. Belső emberi állás ez idő szerint ürességben egy sincs. Ellenben 12 lelkészjelöltünk várja

lommal, apostoli lélekkel teljesítik, nemesak ellensúlyozhatnak, de győzelemmel vissza is szoríthatnak.

3. A Dávid Ferencz-alapítványnak kezelése alatt levő része, a mely mult évi jelentésem szerint 6522 kor. 53 fill. volt. a f. évi június 30.-iki zárlattal 7227 kor. 14 fill. Gyarapodás 704 kor. 61. fill. Még pedig kamatokból, ide számítva a közpénztárba kezelt tőke jövedelméből fel nem használt s közpénztárnok afia által nekem átadott 319 kor. 77 fillért is, 653 kor. 77 fill., kolozsvári perselypénzből 25 kor. 84 fill.; Budapesti D. F. egylettől 25 kor. A kezelése alatt levő 7227 kor. 14 fill. hozzáadva a közpénztárba beadott, ott kezelt 37829 kor. 52 fillérhez, az alapítvány tesz 45056 kor. 66 fill. A mint már mult évi jelentésemben jeleztem, ez alapítványra nézve rendeltetésének megfelelőbb használatát illetőleg, bátor voltan egy indítványt terjeszteni be az E. K. Tanáshoz, a mely jelen főtanácsunk elbirálása alatt fog állani, de remélem, hogy el is fog fogadtatni.

Az „Ezeréves emlékalap“, mely ugyancsak a mult évi jelentésem szerint 10386 kor. 28 fill. volt, a f. évi június 30.-ki zárlattal 10994 kor. 29 fill. Gyarapodás 608 kor. 01 fill. Még pedig kamatban 503 kor. 01 fill. Báró Petrichevich Horváth Kálmán főgondnok úr 14.-ik 100 kor. s Demeter Dénes és neje Barabás Emma 3-adszori 5 kor. adományával. Ebből a 10994 kor. 29 fillérből azonban Jobbágy Miklós fiatal szobrásznak még 1902-ben az E. K. Tanács 1403—1902. számú meghatalmazásával kölesön adott s még fizetetlen levő 500 koronát levonva, a 10494 kor. 29 fillért tevő alapítványi összeget a „Kolozsvári Művelődési Társaság Részvénytársaság“ 8229. számú betéti könyvével beadtam az E. K. Tanácsnak a közpénztárban leendő további kezelése végett, ezen alapítvány rendeltetésére nézve is indítványomat megtéve, a mely szintén jelen főtanácsunk elbirálása alatt fog állani s igen örvideni fogok, ha az is tetszéssel fog találkozni s elfogadtatik.

4. A Báró Baldácsy-alapítvány meghatalmazottainak április 21-én Budapesten tartott közgyűlésén ez úttal is résztvettem Dr. Bedő Albert meghatalmazott társammal. A jövedelemből osztalékul egyházkerületenként ez évre is 10.000 korona szavaztatott meg. Nem tudunk elég hálás kegyelettel lenni e nagy alapító jótevőnk emléke iránt, kinek nagybecsű alapítványából más szükségünk mellett most már azon papnéinknak, kiknek férjük a belső emberi nyugdíjintézet létesítése előtt elhaltak és így semminemű segélyben nem részesültek, ez évre 200 kor. segélyt hozhattunk javaslatba, hasonlóan özvegy kántortanítónéknak 100 koronát, kisebb segélyben részesítve még olyan nyugdíjjogosult lelkészeink özvegyeit is, a kiknek e ezimen nincs 400 kor. évi özvegyi segélyük. Legyen áldott ez özvegyekért is a nagy alapító emléke!

5. Angol és amerikai testvéreinkkel, a kik ez évben is megküldötték megbecsülhetelen segélyüket, az érintkezést levelezés útján az eddigi módon igyekeztem fentartani. Sajnos, hogy Oxfordba, a Manchester Collegebe, a hol a mult tanévben sem volt papjelöltünk, a jövő tanévre sem küldhetünk. A Channing House Schoollal azonban Londonban szerencsésebbek vagyunk; mert oda, úgy hiszem, módunkban lesz egy, esetleg két leányt is küldeni.

6. Két dolgot kívánok még a Mélt. és Főt. Egyh. Főtanácsnak tudomására hozni, a mikről a lapok útján is értesülve lehet ugyan mindenki, de kedves kötelességemnek tartom hivatalosan is jelentést tenni azokról. Az egyik az, hogy a dunántuli ref. egyházkerület nagyérdemű püspöke Mélt. és Főt. Antal Gábor úr 40 éves tanári lelkeszi működése alkalmából Komáromban jubiláris ünnepélyt rendezvén s arra egyházunkat is testvéries érzéssel meghíván, miután magam személyesen abban legnagyobb sajnálatomra részt nem vehettem, hogy ezen ünnepélyen egyházunk képviselőitlen semmi esetre se maradjon, Józán Miklós esperes és Ürmössy Miklós egyh. tanácsos fiait kértem fel és bízam meg, hogy a jubiláris ünnepélyen egyházunk képviseljék, a kik e megbizást készséggel elfogadták s a kitűzött napra Komáromban megjelenve, az ünnepélyben részt vettek és ott Józán Miklós esperes afia a ragyszámu üdvözlők sorában egyházunk nevében is élőszóval a legmelegebben üdvözölte a jubiláns nagyérdemű püspök urat, a mit a püspök úr a legnagyobb örömmel fogadott és megköszönt.

A másik az, hogy genfi protestánsok Kálvin születésének 400.-dik évfordulója alkalmából ugyancsak ez évben Genfben ünnepélyt rendezvén s arra egyházunkat szintén meghíván, hasonlóképpen gondoskodtam arról, hogy egyházunk azon is képviselve legyen, Ürmössy Miklós afiát kérve fel erre, a ki e megbizást is szintén készséggel magára vállalta s az ünnepélyen megjelenvén, magával vitt üdvözlő iratunkat megfelelő beszéd kíséretében adta át az elnöknek, a ki azt a legnagyobb örömmel fogadta, megköszönve egyszersmind, hogy az ünnepélyen mi is képviseltettük egyházunkat. Az ünnepélyekről tett jelentésében Ürmössy Miklós afia örömmel értesített az ő szives fogadtatásáról, valamint arról, hogy mint tapasztalta, az unitárismusról mindazok, a kikkel Genfben megismerkedett és érintkezett, a legnagyobb elismeréssel és rokonszenvvel nyilatkoztak s általában a gyűléseken elhangzott szónoklatok mind oly szabadelvű irányban voltak tartva s mind oly szabadelvű szellemre mutattak, a miből bátran következtethetünk a mi szabadelvű vallásos eszméinknek lassanként hova-tovább mind szélesebb körű terjedésére is.

7. Még csak mult évi főtanácsunk óta elhunyt egyházi tanácsos és belső ember afiai sirjára kívánom letenni a kegye-

letes megemlékezés koszoruját. Sajnos, ezeknek száma most is jelentékeny s közöttük többeknek elvesztése egy vagy más tekintetből kétszeresen is érzékeny veszteség egyházunkra nézve. Az elhalálozások időrendben így következnek: Pálffy Mihály ügyvéd, köri jogtanácsos, Marosvásárhelyről; Albert János nyug. lelkész afia Tordáról, a kit Tordán valláskülönbség nélkül „a mi papunk” elnevezésével tiszteltek meg és a kinek neve egyháztörténelmünk könyvének nem egy lapjára fényes betűkkel van kitörülhetetlenül beírva; Veress György Brassóból, a kinek érdemei ottani leányegyházközségünk megalapítása körül akkor sem fognak elévülni, sőt még inkább szemlélhetők lesznek, a mikor talán rövid időn belül anyaegyházközséggé sikerül kiemelnünk; dr. Pálffy Gyula Tordáról, szakképzett jóhírnevű orvos, csaknem fiatalon, az élet derekán szünt meg hasznára lenni az emberiségnek és egyházunknak; Gyulay László Kolozsvárt, az egyházközségnek huzamos éveken át nagy buzgalmu gondnoka, E. K. Tanácsunknak is egyik legszorgalmasabb s minden egyházi közügyre áldozatra mindig kész tagja, a ki nevét alapítványokkal is megörökítette; Létay Gábor Lugosról, Koncz Imre Csigmóról, Rákosi István Abrudbányáról, mindhárman egyházunknak érdemes tagjai; Sándor János nyug. tanár afia Székelykeresztúrról, ki mint ottani gymnásiumunknak évek hosszú során át nagy buzgalmu és tevékeny igazgatója is és történetének lelkiismeretes megírója alig két évig élvezett nyugalalmaztatását az örök nyugalommal váltotta fel; Kiss Tamás nyug. kátortanító Vargyasról, szintén alig, hogy ez állásában 41 évig kifejtett közhasznu munkássága után nyugalomba lépett, más hazába költözött; Székely Márton Kolozsvárt, a kit kevesen ismerhettek már jelen főtanácsunk tagjai közül, mert koránál fogva régen nem vett részt gyűléseinkben, a melyeknek egykor szintén szorgalmas látogatója volt, de e mellett szabadsághareczunkban történelmi nevet hagyott hátra maga után. Végül küldjünk egy sóhajt tul az Oceánon elhunyt Frettwel János, tiszteletbeli egyházi tanácsos, nemes barátunk sírjára is, a ki Amerikában szintugy mint Angliában egyházunknak mondhatni képviselője volt s érdekünkben sok oly hasznos szolgálatot teljesített, a melyekkel nevének örök emléket biztosított egyházunk történetének évkönyveiben. Nyugodjanak mindnyájan csendesesen!

Egyházunk más ügyeiről az E. K. Tanács jelentéséből fog értesülni a Mélt. és Főt. Egyházi Főtanács.

Tisztelettel kérem, hogy ezen évi jelentésemet méltóztassék tudomásul venni és elfogadni.

Kolozsvár, 1909. augusztus 24-én.

Ferencz József,
unitárius püspök.

III. Az Egyh. Képv. Tanács jelentése.

Méltóságos és Főtisztelendő E. Főtanács!

Az elmúlt évben tartott E. Főtanács után, E. K. Tanácsunknak 10 havi munkálkodásáról tisztelettel tesszük meg jelentésünket a következőkben:

Az iktatóra érkezett ügydarabok száma 983. Az E. K. Tanács tartott 11 ülést, 522 jkv. pont alatt hozva meg határozatait. Az elmúlt évben tartott E. Főtanács határozatait végrehajtottuk. Ugy az E. K. Tanácsi ülések határozatai meghozásánál, mint az elnökileg elintézett ügyeknél egyházunk szellemi és anyagi érdekeinek előbbvitelére törekedtünk. És ha vannak is még kívánni valóink, panasza, általánosságban nincs okunk. A bár lassu, de folytonos előhaladás úgy a szellemi, mint anyagi téren tapasztalható. A vagyoni helyzet javuló, alapjaink általában gyarapodtak. Egyedül a Demjén Farkas-féle kegyes alapítvány az, mely a Lőrinczy Géza jelenben tordai állami főgimnáziumi tanárnak tanulmányai folytathatására és befejezésére adott kölcsönsegély visszafizetésnek megtagadása miatt, korábban szenvedett nagymérvű veszteségét nem bírja kiujlulni és úgy a veszteség, mint az előfordult eset fájó érzetet tart fenn. Az év elején megjelöltük azokat a kolozsvári pénztintézeteket és a betéti összegek nagyságát, melyeknél egyházunk pénztőkéi elhelyezhetők. A felszámolás alatt álló „Kolozsvári Iparosok Hitelszövetkezeté”-nek ügyei is a lebonyolítás befejezéséhez közelednek s remélhető, hogy a bukott pénztintézeteknél előfordulni szokott nagyobb mérvű veszteségeket elkerülhetjük. Az egyház pénztárában őrzött értékeknek betörés elleni biztosítását meghatároztuk.

Az egyházköri évi rendes közgyűlések és esperesi évi vizsgálatok mindenütt a kellő buzgóság és érdeklődés mellett tartattak meg. A vallás-erkölcsi élet általánosságban kielégítő. Sajnos, hogy az ugynevezett vadházasságok, bár számuk apadt és sok helyen a korábbiak törvényesültek, még mindig fordulnak elő.

A vagyonnevelésben az egyházközségeknél, eltekintve egyes kivételektől, elég gondosság és takarékoság tapasztalható. Az áldozatkészség jeleit is szépen igazolja az, hogy az 1908. évi vizsgálat adatai szerint az összes egyházkörökben az évi kegyes adományok és közmunkák értéke: 32404 korona 34 fillért teszen ki. Az egyházkörök ügyeinek intézésében is általánosságban kellő buzgóság és pontosság tapasztalható. Az E. K. Tanács minden irányban és esetben megtette a maga intézkedését.

Az egyházközségek pénz- és gabona vagyonáról az 1908. évi számadások adatai alapján a következő kimutatást adjuk:

I. Püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségekben összesen az 1908. év végén: 210.720 kor. 97 fill. II. A kolozdobokai egyházkörben: 9660 kor. 88 fill. III. Az aranyostordai egyházkörben: 193.540 kor. 43 fill. IV. A küküllői egyházkörben: 59.507 kor. 58 fill. V. A marosi egyházkörben: 132.620 kor. 50 fill. VI. A sz.-keresztúri egyházkörben: 169.214 kor. 12 fill. VII. Az udvarhelyi egyházkörben: 93.754 kor. 88 fill. VIII. A felsőfejéri egyházkörben: 25.026 kor. 57 fill. IX. A háromszéki egyházkörben: 334.391 kor. 15 fill. X. A Duna—Tiszamenti egyházkörben: 17.593 kor. 20 fill.

Az 1908. év végéni állapotnak megfelelőleg összeállították az egyházközségek mindennemű ingó és ingatlan vagyonáról a leltárak. Azok értékét egyházkörönként a következőkben terjesztjük be:

I. A püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségekben: 1 millió 836.890 kor. 29 fill. II. A kolozdobokai egyházkörben: 267.978 kor. 47 fill. III. Az aranyos-tordai egyházkörben: 1,360.173 kor. 23 fill. IV. A küküllői egyházkörben: 619.255 kor. 19 fill. V. A marosi egyházkörben: 132.620 kor. 50 fill. VI. A keresztúri egyházkörben: 2,005.315 kor. 81 fill. VII. Az udvarhelyi egyházkörben: 1,482.783 kor. 78 fill. VIII. Felsőfejéri egyházkörben: 334.269 kor. 58 fill. IX. A háromszéki egyházkörben: 1,316.809 kor. 76 fill. X. A Duna-Tiszamenti egyházkörben: 176.065 kor. 66 fillér.

Lelkészeink kongruájában I.-ső félévre: 57.005 kor. 18 fill. II.-ik félévre: 60.191 kor. 19 fill., együtt = 117.196 kor. 37 fill. Segédlelkési átalány ezimen: 2000 kor.

Az elemi népiszkolai tanítóink fizetés és korpótlékának fedezésére engedélyezett államsegély felülhaladja a 30.000 koronát.

Hálásan ismerjük el, hogy a magas kormány, a jog és viszonyosság elvének szem előtt tartásával, egyházunkat is a megfelelő támogatásban óhajtja részesíteni. — Az 1908. évi főtanácsai bizottság tagjai a nyomdaalap gyarapítására 139 kor. 08 fillért adományoztak. — Az 1888. évben főgimnáziumunkban végzett osztálytársak 20 éves találkozásuk alkalmából, korábban tett alapítványukat, 190 koronával gyarapították. — Benkő Mihály egyh. tanácsos afia egy egész konviktusai kedvezmény fedezésére ígért tőke alapítványát befizette. — Péterfi Zsigmond nyug. vasúti igazgató korábban tett alapítványát, a főtisztelendő püspök úr névnapja alkalmából ez évben is 50 koronával gyarapította. — Tanács József kolozsvári gyógyszerész felfedezvén, hogy Horváth Pál nevű rokona 1848-ban a kolozsvári főiskolák beteg tanulóinak gyógyítási költségei fedezésére alapítványt tett, magára nézve nemeslelkűen kötelezőnek ismerte el és a kolozsvári főgimnáziumot illető 466 kor. 66 fill. megfizetését elvállalta. — Néhai dr. Rajner Gyula budapesti lakos, egyházunknak is végrendeletileg 1000 koronát hagyományozott,

mely összeget özvegye be is fizette. E. K. Tanácsunk, mint tüzetes czél megjelölése nélkül tett alapítványt, 10%-ában beutalta szabályzataink értelmében a kebli tanári nyugdíjalap gyarapítására, 90%-át pedig a közalapba, hogy annak főkönyvén a kegyelet jeléül dr. Rajner Gyula hagyománya czimén kezeltessek. — Br. Petrichevich Horváth Kálmán áldozatkész egyházi főgondnokunk ömeltósága ez évben is, s ezzel 30.-ikszor, főgimnáziumunkban a jól tanulók jutalmazására 300 koronát ajándékozott. — Megemlítjük a Lőrinczy Dénes nyug. vezérőrnagy, a Régi osztálytársak, Csegezy Mihályné szül. Albert Ilka és testvére Albert Iván által édes atyjuk, néhai Albert János emlékére tett kegyes alapítványokat, melyekről a tárgyszorozat rendén külön előterjeztést is teszünk.

A felsorolt nagybecsű alapítványok, adományok, illetve befizetéseiért, E. K. Tanácsunk hálás köszönetét fejezte ki.

Fájó érzettel említtük fel Gyulay László, Sándor János egyh. tanácsos, és E. K. Tanácsi tagok elhunytát. Méltán tehetjük ide Albert János egyh. tanácsos, nyug. lelkész afia nevét is. Egyházunk iránt odaadó szeretettel viseltető, puritán jellemű férfiak voltak. Elhunytuk alkalmából az E. K. Tanács kifejezte a maga mély részvétérzetét.

Nyugodjanak békében. Emlékük áldott lesz egyházunkban mindenkor.

Tanáraink jelen évi értekezlete április hó 5-én tartatott meg szép sikerrel Székelykeresztúron. A papnevelő-intézet és középiskoláink 1909/10. tanévi tantárgyfelosztását jóváhagytuk. — Dr. György Jánost az 1909/10. tanévben is alkalmaztuk papnevelőintézetünkhöz óraadó tanárnak. — A M. Farkas Sándor jutalomdíj (100 kor.) 1909/10. tanévre Bartók Géza polgárdii lelkésznek adatott ki. — Papjelölteknek fölvetettek: Győrfi István, Kelemen István és Szathmáry Miklós szakvizsgálatot kiállott papnövendékek. — A Berde Mózsza tanári jutalomdíj 1000 kor. 1908/9. tanévre dr. Gál Kelemen főgimn. r. tanárnak íteltetett oda. — Kolleg. konviktusi kedvezmények élvezetébe 1909/10. tanévre felvétellett 76 tanuló. És pedig: $\frac{1}{4}$ -re 26; $\frac{3}{4}$ -re 9; $\frac{2}{4}$ -re 39; $\frac{1}{4}$ -re 2 tanuló. A konviktusi kedvezmények összes értéke: 10.650 kor. — A kolleg. konviktusi bérlő díját a tanulók élelmezéseért naponként és fejenként csaknem 80 fillérben kellett megállapítani 1909/10. tanévre, a drágasági viszonyok miatt, úgy azonban, hogy a tanulók az eddiginél magasabb díjat nem kell fizessenek. — Az 1909/10. tanévre internatusi felügyelőknek alkalmaztattak: dr. Borbély István és Sándor János tanárjelöltek. — Iskolai orvosnak 1909 szept. 1-től számitandó 3 évre ismét dr. Tompa János orvos alkalmaztatott, a kinek tapasztalt lelkiismeretes, buzgó működése biztosíték az iránt, hogy tanulóink egészségügye jó kezekre van bízva. — A kollegiumi elemi fiúiskolában a tandíj és iskolai díj fizetés 1909/10. tanévtől kezdve

eltöröltetett. Nagyfontosságának tartjuk kollegiumunkban, 1909 szept. 1-től kezdődőleg, a kézimunkával foglalkozásnak is behoza-
talát. — Örömmel említjük fel, hogy a dr. Boros György theol.
tanár afia által kollegiumunkban kezdeményezett vasárnapi iskola,
jelen évben sikeres működésének 30-ik évét ünnepelte meg. Ez
ünnepség alkalmából az E. K. Tanács írásban is kifejezte
méltányló elismerését és köszönetét dr. Boros Györgynek.

A főgimn. államsegélyezésére vonatkozó szerződés revi-
ziója folyamatban van. Remélhetőleg egyházunk érdekében ered-
ményes befejezést fog nyerni. — A dr. Nagy Károly emlék-alap
életbelépvén, kamatainak (80 kor.) élvezetébe 1909/10. tanévre
Incze János orvosnövédekett vettük fel. — Iszlai Márton főgimn.
énektanítót, betegség okán 1909/10. tanévre szabadságoltuk és
az ének tanításával, ideiglenesen, Régeni Áron bízott meg. —
A székelykereszturi gimnáziumhoz megválasztott új felügyelő
gondnok, dr. Kozma Endre állásába jelen évi április 4-én ünne-
pélyesen beiktattott, az ünnepélyen E. K. Tanácsunk is
képviseltetvén magát. A székelykereszturi gimn. igazgató tisz-
teletdíját, tekintettel sok munkájára, az Egyh. Főtanács utólagos
jövahagyása reményében az eddigi 320 kor. helyett 80 kor. emel-
kedéssel évi 400 koronában állapítottuk meg. — A gimn. segítő
egyesület, valamint az ifjusági olvasókör alapszabályait jóvá-
hagytuk. — Internátusi felügyelőnek 1909/10. tanévre is Benczédi
Pál papjelölt neveztetett ki. — Évötödös újabb korpótlék utal-
tatott ki Nagy Gyula kolozsvári, Pap Mózes kereszturi gimn.
tanároknak és Nagy József elemi tanítónak. — Varga Dénes
megszűnt tordai gimnáziumunknál működött s jelenben tordai
állami gimn. tanár afiának az országos tanári nyugdíj-alapnál
kirótt terhei könnyítésére, méltányosságból, visszautaltuk a kebli
tanári nyugdíjalapunkba általa korábban befizetett s együtt 320
koronát tevő illetékeket kamat nélkül.

Örömmel jelentjük be, hogy a nagyméltóságú vallás- és
közoktatásügyi miniszter ur, Alsófehérmegye közigazgatási bizott-
ságának is támogatása folytán, méltányolva indokainkat, előzetes
beleegyezését adta az alamóri „László“ tanyán egy unitárius
felekezeti tanyai iskola felállítására iránt és kilátásba helyezte a
tanító tanítói fizetésének kiegészítésére 1909 szept. 1-től kezdő-
dőleg évi 900 korona államsegély engedélyezését. A szükséges
intézkedéseket megtettük s tanítónak a főtisztelendő püspök úr
kinevezte Kádár Balázs eddig Hetesen szolgált tanítót.

Iskolája államosítására az előleges lépéseket megtenni,
engedélyt adtunk a székelykáli, nyárádgálfalvi és buzaházi egy-
házközségeknek. — Örömmel vettük tudomásul, hogy Kisgyörgy
Tamás bölöni iskolai tanítónak, a népnevelés terén szerzett
érdemei elismerésül, a vallás- és közokt. miniszter úr évi 200
kor. személyi pótlékot engedélyezett.

Kuncz Elek kolozsvári tankerületi kir. főigazgató, mint

kormányképviselő 1908/9. tanévben is megtette hivatalos látogatásait középiskoláinkban. A kolozsvári főgimnáziumot illetőleg minden tekintetben legteljesebb megalégedését nyilvánította. Székelykereszturi gimnáziumunknál is elismerte a haladást egyebekben, azonban az elhelyezést, helyiségeket jelenben is kifogásolta. E. K. Tanácsunk a felterjesztett látogatási jegyzőkönyveket tudomásul vette, kifejezve, hogy ha vannak is székelykereszturi gimnáziumunknál a tanulók elhelyezését illetőleg némi hiányok, azok a gimnáziumnak már a közel jövőben új épületek ellátásával megszűnnek.

Dávid Ferencz első püspökünk születése 400.-dik évfordulójának megünneplése tárgyában szükséges további intézkedéseket megtettük. Nevezetesen: az ünnepség rendezése tekintetében egy állandó rendező bizottságot küldöttünk ki. Az egyház története megírására pályázatot hirdettünk ki. A fényképek felvételére eléggé kedvező szerződést kötöttünk egy kolozsvári fényképésszel. Célunk a fényképekből három albumot állítani egybe: az E. K. Tanács, angol és amerikai hitrokonaink részére. A dévai vár emléktáblával ellátására szintén intézkedtünk.

A főtisztelendő püspök urnak számadásos évi jelentéseit a kezelése alatt álló Dávid Ferencz és Ezeréves emlékalapokról, köszönetünk kifejezése mellett vettük tudomásul.

Jogtanácsos afia jelentéseit, a peres ügyek állásáról rendszeren megtette s azok folytán szükséges intézkedéseket megtettük.

A pusztaszentmiklósi birtokon a „Derzsi János tanya“ elnevezést, kegyelet jelül is, jóváhagytuk. — Ürmössy Jenő egyh. tanácsos afia felkérésünkre a gazdasági bizottsági tagságról való lemondását visszavonta. Gyöngyössy Béla afia lemondását fentartva, hogy az ügyek fennakadást ne szenvedjenek, az E. K. Főtanács utólagos jóváhagyása reményében, a jelen Főtanácsig ideiglenesen Albert Dénes egyh. tanácsos afiát kértük fel gazd. biz. tagnak. — A Gyulay László afia halálával megüresedett pénzügyi bizottsági tagságra, valamint a belső emberi nyudijbizottság elnökségére Gyöngyössy Béla egyh. tanácsos afiát kértük fel.

Néhai debreczeni Szabó József kegyes alapítónk egy ifjúkori arcképe feltalálattván, megfestése az E. K. Tanács terme számára meghatározottatott. -- Ifj. Demeter János boldogemlékü jóltevőnk korhadásnak indult sirköve helyett, Székelymuzsnán sirja fölé díszes siremlék állítottatott jelen évben s a felállítás költségeibe 950 koronát a Demeter János alap terhére kiutaltuk. — Toroczkon a Konez János alap terhére fentartott papi árva üresedésben levő neveltési helyére jelentkező nem kerülvén az alap kamatai ideiglenesen a konviktusi kedvezményeknek használtattak fel. A papi árva neveltetésére vonatkozó szabályzat revideálása, úgy látszik, szükségessé vált.

A vallás- és közokt. miniszter úr által, a lelkészi kongrua

rendezése tekintetéből kért kimutatásokat felterjesztettük. — Feliratilag kértük a miniszter úr önmagyméltóságát a segédlelkészi átalány felemelésére s módot nyújtani arra, hogy egyházunkban legalább 10–12 segédlelkészi állást szervezhessünk. Feliratainkra, sajnos, ezideig még nem kaptunk választ.

Mínt hogy egyházközsegeinkből jóváhagyásra beérkező vállalkozási szerződések kiállítása többnyire hiányos, jogtanácsos affia által egy szerződési mintát készítettünk és kiküldöttük az egyházköröknek, hogy oly egyházközsegekben, a hol nem körjegyző, vagy ahoz értő jogász egyének állítják ki a szerződést, mintául használják.

A székelykereszturi egyházközségnek templomépítésére gyűjteni engedélyt adtunk.

A belsőemberi nyugdíjalapnál, elhalálozás okán, beszüntettük nyudiját: Albert János, Dézsi Mihály és özv. Gábos Mihály-nénak. Özvegyi nyugdíj, illetve nevelési járulékot utaltunk ki: özv. Kíss Sámuelné, özv. Fekete Domokosné lelkésznek és néhai Ürmösi Sándor lelkész hátrahagyott árváinak. A nyugdíjintézet tagjai közé fölvtettük: Gálfi Mihály, Bodoczi Sándor, Kisgyörgy Imre és Bartók Géza lelkészeket.

Erdővagyron felügyelet tekintetéből fa eladásra engedélyt adtunk a toroczkói és toroczkószentgyörgyi egyházközsegeknek. — Építkezés és javításokra engedélyt adtunk: Bordoson templomra, Recsenyéden papi házra, Ravában tanítónői lakházra, Kadácsban csűrre, Szentháromságon tanítói lakóházra, Mészkon papi lakóházra, Ádámoson templom javításra, Homoród-Almászon templom és torony újításra, Nyárádgálfalván és Homoródszentpálon nyári konyhára, Székely-Szentmihályon erdei pásztorház és istálló építésre, Dicsőszentmártonban templomkerítés építésére. — Örökvásári és haszonbéri szerződések jóváhagyattak: a verespataki, homoródszentlászlói, ravai, magyarsárosi, gyepesi, maros-szentbenedeki, sepsiszentkirályi, csegezi egyházközségnek.

Tan-, gazdasági és más ügyekben is külön előterjesztést teszünk a méltóságos és főtisztelendő E. Főtanácsnak.

Évi jelentésünket, röviden egybefoglalva, ezekben voltunk szerencsések megtenni. Tisztelettel kérjük jelentésünknek jóváhagyó tudomásul vételét.

A magyarországi Unitárius Egyház Képviselő Tanácsának, Kolozsvárt, 1909. évi augusztus hó. 13-án tartott üléséből.

Ferenz József,
unitárius püspök.

Végh Mihály,
titkár.

IV. Elintézett ügyek.

A székelykereszturi gymn. építése ügyében beterjesztett jelentés, mely szerint az építésre 240,000 kor. államsegély kilátásba helyeztetett s az arra vonatkozó tárgyalások még folya-

matban vannak, tudomásul vétetvén, megbízott az E. K. Tanács az építés ügyében szükséges minden további intézkedés megtételével.

A megszűnt tordai gymn.-hoz tartozott vagyont illetőleg határozatott, hogy 1910. évi jan. 1-től a központban kezeltesse nek „tordai gymnasiumból származott vagyon“ ezim alatt külön főkönyvön. Az alapok 1909. évi kamatjövödelméből 1909/10. tanévben a tordai állami főgymnasiumba tanuló unitárius növendékek segélyezésére: 6381 kor. 58 fill., az aranyostordai egyházközből származó és kolozsvári főgymnasiumunkban elhelyezkedő szegénysorsu tanulók konviktusi és iskolai díjai fedezésére: 8287 kor. 63 fill. fordítatik. Az alapoknak 1909/10. tanéven tul végleges felhasználását illetőleg a jövő évi E. Főtanács határoz.

Hadházy Sándor egyházi pénztárnok ezen állásában 1910. évi januárius 1-től véglegesítettett s javadalmazása, a szolgálati idő-arány számításával, az egyházi titkáréval egyenlően állapított meg.

A dr. Bedő Albert egyházi tanácsos által egyházi beszéd irására kitűzött 100 kor. pályadíjat, most már harmadszor Kelemen Árpád lelkész nyerte el.

A főtisztelendő püspök urnak a Dávid Ferencz-émlék alap és az Ezredévnék emlékalapja ügyében beterjesztett jelentése, illetve indítványai, méltányoló elismerés és hálás köszönet kifejezésével fogadtattak el. A Dávid Ferencz alapítvány kamatainak $\frac{4}{5}$ -öd része irodalmi célra fordítatik, $\frac{1}{5}$ -öd rész tőkésítettik. Ez alaphól a christianiai unitárius templomra 1000 kor. segély utaltatott ki. Az Ezredévi alap kamatai $\frac{1}{5}$ -öd része 2 évenként egy lelkészjelöltnek tanulmányúti segélyül adatnak, $\frac{1}{5}$ -öd rész tőkésítettik.

Nagyjelentőségű módosítás az egyházzervezeti törvény 201. és 224. §-ainak és a belső emberi nyugdíjszabályzat 30 §-ának módosítása. E módosítások szerint az egyházi tanácsosok száma 220, kik közül 44 egyházi és 176 világi tag; az E. K. Tanács hivatalból tagjai közé bevétetett: a székelykereszturi gymn. hivatalában idősebb felügyelő gondnoka, igazgatója és az egyházi közügyigazgató; a nyugdíjas özvegynek, ki férjhez megy, férjnél létele időtartama alatt nyugdíjigénye szünetel és az újabb házasságkötés megszünthe után is csak annyiban éled fel, a mennyiben az újabb házasságkötésből már nyugdíjigényt nem szerzett.

Papnevelő intézetünk ujjaszerveztetett. Az ujjaszervezés folytán 4 rendes tanári szék lesz, melyeket Péterfi Dénes, Dr. Boros György, Csifó Salamon és Gálfi Lőrincz tanárok fognak betölteni.

Rendkívüli érdeklődést keltő ügy volt az egyház gazdasági kezelésének kérdése, melyben az eddigi házi kezelési rendszerrel szakítás és a bérleti rendszerre áttérés határozatott.

A gazdaságok 1908. évi számadásának elfogadása feletti határozat felfüggesztetett. E tekintetben javaslatételre egy bizottság küldetett ki: Lőrinczy Dénes tábornok, László Dómos, Dr. Elekes Dénes, Iszlai Gábor, Gál Lajos főtanácsi tagok személyében.

A közpénztári 1908. évi különböző zámadások helybenhagyattak, úgyszintén az 1910. évi költségvetések is, azzal, hogy a belső emberi nyugdíjmaximum 1400 koronában állapítatott meg.

Az egyházi javaknak tűzkár elleni tömeges biztosítás s e tekintetben az Első Magyar Általános Biztosító Társasággal szerződést kötni határoztatott.

A magas kormány intézkedése, mely szerint Egyházunknak az 1848. évi XX. t.-cz. 3 §-a alapján jelen évre 120,000 kor. államsegélyt utalt ki, méltó örömet keltett, habár ez összeg csak részben elégitheti ki azon jogos igényeket, melyeket az egyház a kormányhoz 1903. évben felterjesztett kérelmében kifejtett. A 120,000 kor. felhasználását illetőleg határoztatott, hogy: egyházi adózás rendezésére, illetőleg az adózási tulterheltség megszüntetésére 50769 kor., egyházi közigazgatás költségeire: 49231 kor., a lelkészi nyugdíj alap segélyére 20,000 kor. fordíttassék.

A különböző tanügyi jelentések tudomásul vétettek. Az egyes segélyalapokból és pedig az egyházi évi államsegélyből 100,000 kor. a br. Baldácsy-alapból: 10,000 kor., Berde Mózes-alapból: 2000 kor., Kovács Dénes és neje alapból: 1000 kor., ZsukiLászló alapból 210 kor. az E. K. Tanács javaslata értelmében kiutaltatott.

A Berde Mózes gyümölcsészeti és méhészeti alapból jutalom utaltatott: Dr. Pázsint Mihály, Bedő Gábor, Kelemen György, Kelemen Sándor, Péter Sándor lelkészeknek és Inczeffi Aron, Balázs János, Miklós György, Péter József, Máthé József, Kiss Dénes énekvezér tanítóknak.

Az egyházkörökből felterjesztett indítványok közül az unitárius telepítvény, a koresmák vasárnapi bezáratása, a belső özvegyek magasabb segélyezése iránti indítványok a szükséges további intézkedésre átadattak az E. K. Tanácsnak.

A választások eredménye szerint megválasztottak: vallás-tanárnak: Vári Albert székelyudvarhelyi lelkész, jogtanácsosnak Molnár Sándor. Számvevőknek Gyulay Árpád, Arkosi Lajos, egyházi közügyigazgatónak: Kelemen Albert esperes, pénztári ellenőrnek: Sárdi Lőrincz. E. K. Tanácsi tagoknak 6 évre 1910-től Csifó Salamon, Péterfi Dénes, Albert Dénes, Pákei Lajos, Zsakó István, Csegezy Mihály, Ürmössy Miklós, Vári Albert, Lőrinczy Dénes lelkész, Weress József. Egyházi tanácsosoknak egyházi részről: Péterfi Mihály, Lófi Odön, Bölöni Vilmos, Demeter Dénes, Nagy Béla, Adámossy Gábor, Antonya

Mihály, Kisgyörgy Tamás, Győrfi István, József Dénes, Szabó Lajos; világi részről: Ádám Dénes, Csongvay Géza, Ürmösy Kálmán, Dr. Tóth György, Dr. Lukácsy József, Dr. Váradi Aurél, Taresafalvi Albert, Tanka Sándor, Sikó Lajos, Sikó Géza, Dr. Borbély Sámuel, Borbély Máté, Ürmösy Sándor, Pap László, Dr. Pálfi Ferencz, Járai Béla, Szatmári Gyula, Csipkés Árpád, Nagy Zsigmond, Szentkirályi Ferencz, Márkos András, Dr. Gombos János, Péterfi Albert, Mátéfi Domokos, Németh Albert, Dr. Kovács Sándor, Botár János, Borbély Sándor, Dr. Sándor Balázs, Pál Miklós, Dr. Bedő Árpád, Pál Ferencz, Dr. Balázs Ferencz.

A br. Baldácsy prot. alapítványi bizottságba rendes tagnak: főtitst. Ferencz József és Dr. Bedő Albert, póttagnak: Gál Jenő.

Ezen kívül megválasztottak: a jogügyi, pénzügyi, nevelésügyi, nyugdíjügyi bizottságok és a III-ad foku fegyelmi bíróság tagjai.

V.

Felköszöntő a Berde-serleggel.¹

Midőn e diszes serleget fölveszem, nézem s olvasom annak feliratát: „Berde Mózsa emlékének az unitárius egyház“, a kegyelet, hála és kötelesség érzete támad föl keblemben s így társaságunk minden tagjának keblében is; mert ez amaz egyik nagy jóltevőnk emlékét ujtja meg lelkünkben, a ki legnagyobb, fejedelmi alapítványt tett unitárius egyházunk javára, oly czélből, hogy ő, a ki életében a haza, egyház és iskola jóllétéért, felvirágzásáért lelkesen és sikerrel munkált, küzdött és áldozott, halála után is hathatósan mozditja elé ezek szellemi életét, hogy áldozatkész példájával, az anyagi javak bőségével a késő utódok előtt is a nemes gondolkozásnak, a lelkes munkásságnak és az örök javak szerzésének legyen irányítója, utmutatója és segítője.

Berde Mózsa nagy alapítónknak egész életén keresztül ama nemes és szent czél lebegett szemei előtt, hogy kitartó munkássággal, takarékossgal és önmegtadással szerzett vagyonát egyházunknak s főleg iskoláinknak hagyván, legyen az a vallásérkölesi élet, tanítás és nevelés, szóval a szellemi élet alapjává, táplálójává és emelőjévé.

¹ Mondatott a főtanácsi Berde-ebéden 1909 aug. 29-én.